

Beata Baczyńska
Uniwersytet Wrocławski
ORCID [0000-0003-2777-8376](https://orcid.org/0000-0003-2777-8376)

Ewa Krystyna Kulak
Uniwersytet Wrocławski
ORCID [0000-0003-2985-3990](https://orcid.org/0000-0003-2985-3990)

Filologia romańska na Uniwersytecie Lwowskim

Filologia romańska zaczęła się wykształcać jako odrębna dziedzina humanistyki w drugiej połowie XIX wieku, gdy upowszechnił się w Europie model uniwersytetu dydaktyczno-badawczego (Stinia 2018). Diachroniczne spojrzenie na języki, literaturę i kulturę krajów romańskich przyniosło w tym czasie nową wartość w działalności akademickiej europejskich filologów, sprzyjając pogłębieniu się poczucia międzynarodowej wspólnoty uczonych. Na C.K. Uniwersytecie im.Cesarza Franciszka I (UL) pierwsza Katedra Filologii Romańskiej powstała dopiero w 1900 r., jednak zarówno języki, jak i literatury romańskie były obecne w nauczaniu uniwersyteckim niemal od jego początków.

I. Nauczanie języków romańskich do końca XIX wieku

Pierwsze wzmianki o nauczaniu języków obcych nowożytnych we Lwowie pochodzą z XVIII wieku. Języka francuskiego i niemieckiego nauczano od 1749 r. w jezuickim kolegium szlacheckim, figurowały też w programach erygowanej w 1758 r. Akademii. List lwowskiego kanonika Józefa Augustynowicza z 8 października 1760 r. donosił o otwarciu pierwszych kursów akademickich w następujących słowach: „[...] jeden *Jus canonicus* zaczął dziś z rana dyktować i uczyć, drugi ksiądz jezuita niemiecki język, trzeci hebrajski, czwarty grecki, a Francuz francuski” (Łuszczak 2011: 49). Język francuski od XVIII wieku był postrzegany jako przejaw kultury wysokiej i stał się obowiązkowym elementem wykształcenia. Na zestawionych przez Grzegorza Łuszczaka listach nauczycieli lwowskich szkół jezuickich widnieje kilka nazwisk opatrzonych adnotacją

„Professor Linguae Gallicae”: Antonius Bowier, Georgius Devin, Joannes Rothiot, Franciscus Lambert (Łuszczak 2010: 114–139).

Na dziewiętnastowiecznym Uniwersytecie Lwowskim języki romańskie były nauczane w ramach lektoratów, przede wszystkim języka francuskiego, czasem też włoskiego. Informacje na ten temat są skąpe, gdyż kursy języka obcego traktowano marginalnie i rzadko wzmiankowane są w opracowaniach. Jednym z pierwszych wspomnianych w źródłach lektorów był Karol Piechórski (w DALO jako Karol Piechorski) (?–?)¹, nauczyciel języka w Akademii Technicznej i szkole realnej. Prowadził on lektorat języka francuskiego w roku akademickim 1846/47, a potem w latach 1849–1857. Zajęcia obejmowały pięć godzin tygodniowo; od roku 1849 trzy godziny przeznaczano na naukę języka, dwie na wykład o literaturze². Piechórski wydał ponadto przekłady podręczników gramatyki francuskiej Kaspra Hirzla (1849) i Konrada Orellego (1851) (por. Estreicher 1876: 381; Estreicher 1972: 267). W latach 1849–1852 istniał również lektorat języka włoskiego, który prowadził Jakub Shoklizh (?–?)³, w wymiarze dwóch godzin języka i dwóch godzin literatury⁴. Lektoraty te były dodatkowo opłacane przez studentów. Kolejnym, równie krótko działającym lektorem języka włoskiego był w latach 1869–1872 Emanuel Stauber (?–?) (Finkel 1894: 322).

Przez kilka dziesięcioleci związany był z Uniwersytetem Jan Amborski (1838–1905)⁵, nauczyciel języka francuskiego, autor kilku podręczników, członek lwowskiej Rady Wykonawczej stowarzyszenia Macierz Polska, redaktor i wydawca czasopism edukacyjnych dla ludu, współpracownik „Kłosów” i lwowskiego „Ruchu Literackiego” (Starzyński 1894: 312–313). Od 1872 r. zatrudniony był w Szkole Politechnicznej. Od 1873 r. uczył języka francuskiego na Uniwersytecie przez siedemnaście lat bez wynagrodzenia. Dopiero od roku 1890/91 zatrudniono go jako płatnego lektora, co oznaczało „wykłady w liczbie co najmniej pięciu do sześciu tygodniowo i to w oddzielnych kursach dla początkujących i dla takich, którzy już w nauce tej postąpili”⁶. Jego zajęcia skierowane były przede wszystkim do kandydatów na nauczycieli gimnazjów i szkół realnych, którzy uczęszczali na kursy uniwersyteckie w ramach przygotowania zawodowego. Amborski był także przez wiele lat członkiem komisji przeprowadzających egzaminy zawodowe dla nauczycieli gimnazjów i szkół powszechnych. Składane przez niego w latach 1891–1905 semestralne sprawozdania pozwalają prześledzić dynamiczny rozwój poszerzonego lektoratu języka francuskiego. Ostatnie sprawozdanie złożył 12 lipca 1905 r.⁷ Gdy zmarł

¹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1493, [AUWR_UA_000_26_0_5_1493_56736](#).

² DALO, z. 26, op. 5, spr. 1493, k. 2 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1493_56736&view=single&p=3](#).

³ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1773, [AUWR_UA_000_26_0_5_1773_56679](#).

⁴ Shoklizh pełnił także funkcję dziekana Wydziału Filozoficznego w roku akademickim 1848/49 (Sroka 2017: 663).

DALO, z. 26, op. 5, spr. 1773, k. 2 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1773_56679&view=single&p=3](#).

⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 17, [AUWR_UA_000_26_0_5_17_49171](#).

⁶ DALO, z. 26, op. 5, spr. 17, k. 1 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_17_49171&view=single&p=3](#).

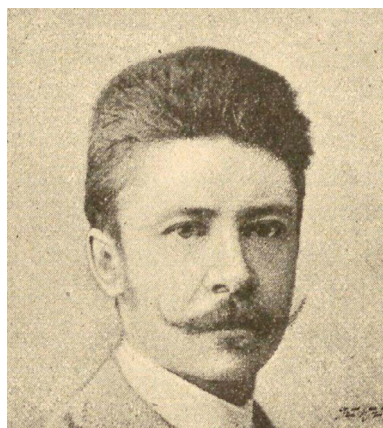
⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 17, k. 93, [AUWR_UA_000_26_0_5_17_49171&view=single&p=94](#).

nagle w listopadzie tego samego roku, krakowskie „Nowości Ilustrowane” 2 grudnia 1905 r. opublikowały obszerną notę pt. *Zgon zasłużonego pedagoga*, przypominając jego powstańczą przeszłość, emigrację w Paryżu i decyzję powrotu do ojczyzny:

Jako nauczyciel języka francuskiego był wprost niezrównany, a metoda jego pedagogiczna z ogólnym spotkała się uznaniem. Toż samo trzeba powiedzieć o jego wybornych podręcznikach do nauki języka francuskiego, podręcznikach tak powszechnie używanych i tak popularnych, a uznanych przez krytykę, jako pełne zalet dydaktycznych⁸.

Władze Wydziału Filozoficznego (WF) zwróciły się wówczas do C.K. Ministerstwa Wyznań i Oświaty (MWiO) o emeryturę wdowią dla żony, podkreślając wieloletnie zasługi Amborskiego na rzecz kształcenia nauczycieli języka francuskiego dla szkół realnych w Galicji⁹. Jan Goldman, autor pierwszej historii studiów romanistycznych w Polsce, przywołując jego publikacje, uznał go za jednego z pionierów rodzimej mediewistyki (Goldman 1937: 76). Sprawozdania i zachowane programy pozwalają stwierdzić, że w ramach ówczesnych kursów języka regularnie przeznaczano określoną liczbę godzin na omówienie wybranych autorów i dzieł literackich, kładąc podwaliny pod rozwój pełnoprawnej filologii.

II. Powstanie i rozwój romanistyki lwowskiej do 1918 r.

Il. 1. Edward Porębowicz

Kamieniem milowym rozwoju lwowskich studiów romanistycznych stało się powołanie Edwarda Porębowicza (1862–1937)¹⁰ na stanowisko profesora nadzwyczajnego filologii romańskiej, co nastąpiło 1 stycznia 1900 r. Niemniej, pierwsze wykłady romanistyczne na Wydziale Filozoficznym kilkanaście lat wcześniej prowadził Maksymilian Kawczyński (1842–1906)¹¹, od 1884 r. docent prywatny w zakresie języka i literatury niemieckiej na Uniwersytecie Lwowskim, który 27 listopada 1886 r. wystąpił z wnioskiem „o rozszerzenie jego habilitacji na filologię romańską”¹².

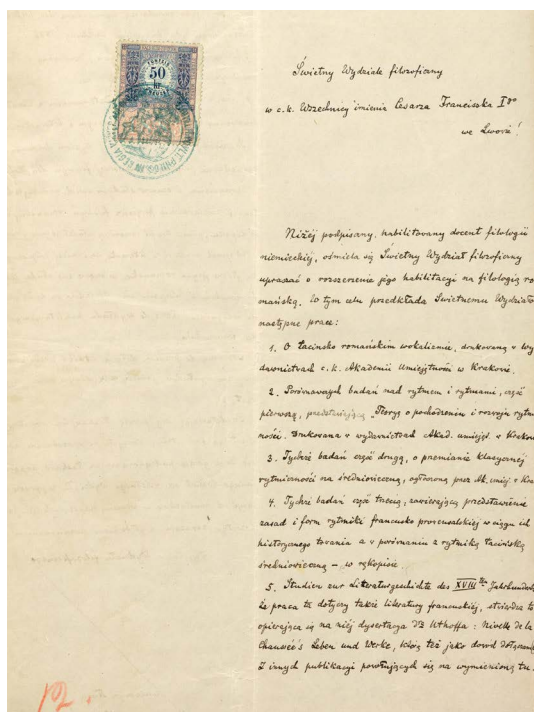
⁸ „Nowości Ilustrowane” 1905, 49.

⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 17, k. 99 recto – 100 verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_17_49171&view=single&p=100](#).

¹⁰ Teczka osobowa E. Porębowicza numer 1544 zawiera także dokumenty z odnalezionej teczki numer 1200a. W celu zachowania porządku alfabetycznego zostały one połączone i znajdują się pod numerem 1544. DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729](#).

¹¹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 776, [AUWR_UA_000_26_0_5_776_51595](#).

¹² DALO, z. 26, op. 5, spr. 776, k. 14 recto + verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_776_51595&view=single&p=16](#).

Il. 2. Fragment wniosku Maksymiliana Kawczyńskiego o rozszerzenie jego habilitacji na filologię romańską (1886)

Rada WF zwróciła się wówczas o opinię do Jana Jarníka (1848–1923), profesora filologii romańskiej Uniwersytetu w Pradze, argumentując: „Aż do tej chwili ani lwowski ani krakowski uniwersytet nie posiadają katedry dla języków romańskich, a w gronie naszym nie zasiada też żaden członek, który by chciał i mógł się podjąć oceny prac dr. Kawczyńskiego”¹³.

W tym czasie Kawczyński pogłębiał studia w zakresie romanistyki, „studiując w r. 1887 w Paryżu filologię starofrancuską pod kierunkiem Gastona Parisa w *Ecole Pratique des Hautes Etudes* i w *Collège de France*” (Drzewiecka 2000: 86). Powołał się na ten fakt, wnosząc o zwolnienie z obowiązku wygłoszenia wykładu habilitacyjnego w języku francuskim, skoro „przedłożył już świadectwo członka Instytutu i profesora w *Collège*

de France, pana Gastona Paris, o czynnym udziale jaki brał w ćwiczeniach *École des hautes études*, oraz o książce francuskiej jaką napisał [...]”¹⁴.

Kawczyński w semestrze zimowym 1888/89 rozpoczął cykl wykładów poświęconych literaturze romańskiej od „Historii epopei w wiekach średnich” (Skład i program wykładów: 1888/89). Co ciekawe – i co potwierdza postępującą ewolucję programów kształcenia na UL – w drukowanym programie wykładów na semestr letni po raz pierwszy wyróżniono w osobnej sekcji filologię nowożytną. W roku 1889/90 zaplanowano, odpowiednio, w semestrze zimowym i letnimi, po dwie godziny wykładów „Historii liryki romańskiej, w szczególności francuskiej” oraz „Historii literatury francuskiej w wieku XVII” (Skład i program: 1888/89, 1889/90, 1890/91). W kolejnym roku Kawczyński nadal figurował jako docent prywatny w składzie uniwersyteckim, jednak nie zapowiadano żadnego wykładu, w toku było już bowiem jego powołanie na stanowisko profesora nadzwyczajnego w Krakowie¹⁵.

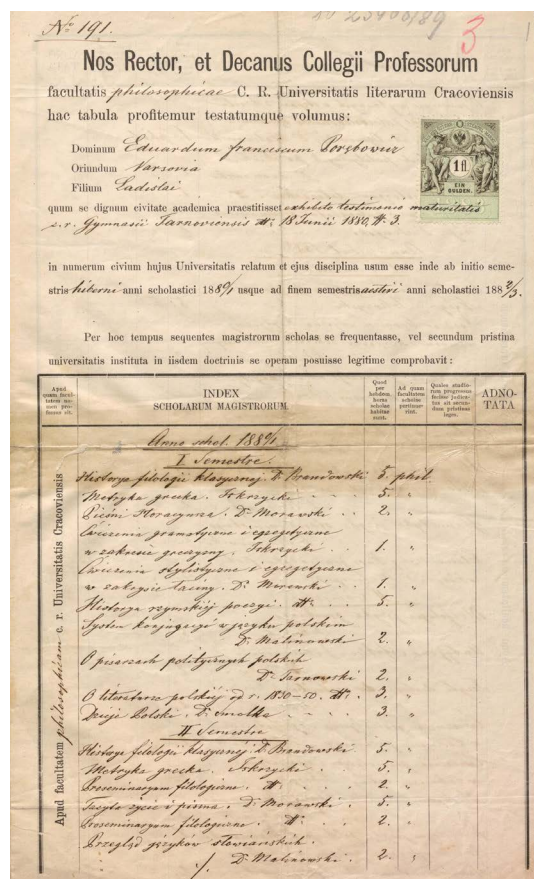
¹³ Pismo z 12 lutego 1887 r.

DALO, z. 26, op. 5, spr. 776, k. 13 recto + verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_776_51595&view=single&p=15](#).

¹⁴ DALO, z. 26, op. 5, spr. 776, k. 19 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_776_51595&view=single&p=21](#).

¹⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 776, k. 29, [AUWR_UA_000_26_0_5_776_51595&view=single&p=31](#).

Edward Porębowicz – w odróżnieniu od Kawczyńskiego łączącego funkcję docenta prywatnego ze stanowiskiem nauczyciela gimnazjalnego – był w momencie przystą-

Il. 3. Pierwsza strona indeksu Edwarda Porębowicza (1883)

habilitację zajmował „posadę bibliotekarza stacji naukowej polskiej w Paryżu”, a w roku 1886/87 – jak pisał w życiorysie – zapisany „do szkoły *des Hautes Etudes*” brał czynny „udział w konferencjach prof. G. Parisa i Morela-Fatio w Sorbonie i Collège de France”¹⁸. W 1890 r. uzyskał stopień doktora w Wiedniu u znakomitych romanistów Adolfa Musafii (1835–1905) i Wilhelma Meyer-Lübkego (1861–1936).

Miał za sobą pierwsze doświadczenia dydaktyczne: w 1891/92 wykładał literaturę powszechną w „Akademii Baranieckiego”, czyli na Wyższych Kursach dla Kobiet w Krakowie, co Rada Wydziału Filozoficznego skrupulatnie podkreśliła w kierowanym do ministerstwa piśmie¹⁹.

Edward Porębowicz – w odróżnieniu od Kawczyńskiego łączącego funkcję docenta prywatnego ze stanowiskiem nauczyciela gimnazjalnego – był w momencie przystąpienia do habilitacji rozpoznawalnym badaczem i tłumaczem literatury, co zawdzięczał swoim dwóm mentorom, Stanisławowi Tarnowskiemu (1837–1917) i Piotrowi Chmielowskiemu (1848–1904), którzy od czasów jego studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ) patronowali jego pracom krytycznym i przekładom. Potwierdza to korespondencja z późniejszym (objął urząd w roku akademickim 1895/96) rektorem UL – Oswaldem Balzerem (1858–1933)¹⁶, który w imieniu redakcji lwowskiego „Kwartalnika Historycznego” zaprosił go w 1893 r. do współpracy¹⁷.

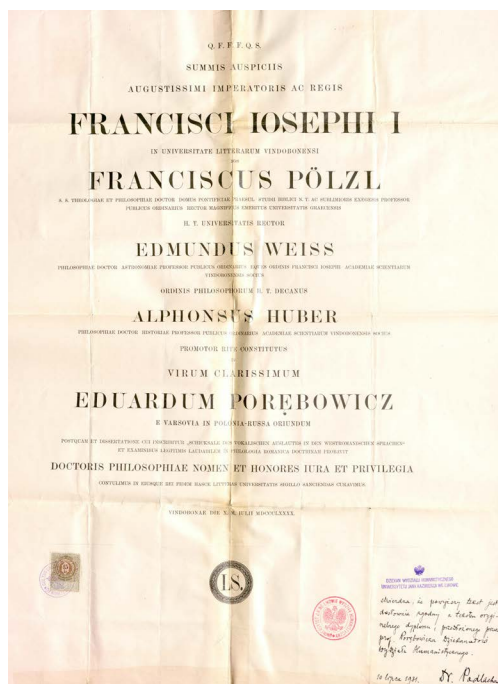
Porębowicz po uzyskaniu w 1883 r. absolutorium na UJ odbywał studia zagraniczne – przy wsparciu programów stypendialnych Akademii Umiejętności w Krakowie (AU), lecz przede wszystkim dzięki niespożytej pracowitości – w aż sześciu ośrodkach akademickich (Toczek 2013: 57; Nędzka 1978: 5–7, 91–93). W latach bezpośrednio poprzedzających ha-

¹⁶ DALO, z. 26, op. 5, spr. 53, [AUWR_UA_000_26_0_5_53_49130](#).

¹⁷ *Korespondencja Oswalda Balzera (1897–1932)*, t. XLIII, ZNiO, rkps 7701, k. 359 recto – 371 verso.

¹⁸ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 28, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=28](#).

¹⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 7 verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=9](#).

Il. 4. Odpis dyplomu doktorskiego
Edwarda Porębowicza (1890)

Występując 10 czerwca 1897 r. o *venia legendi*, Porębowicz przedłożył „[w] dowód oswojenia się z obiema działami filologii romańskiej” dwie prace:

jedną z zakresu literatury porównawczej pt. *Andrzej Morsztyn, przedstawiciel baroku w poezji polskiej*, Kraków 1893, wyd. Akademii Um., drugą z zakresu gramatyki hiszpańskiej na tle ogólnoromańskim p.t. *Revision de la loi des voyelles finales en espagnol*, Paris, Bouillon 1897. Ta ostatnia przedstawiona profesorem p. Morelowi-Fatio i p. Gastonowi Parisowi otrzymała zaszczytne oceny z uznaniem zawartej w niej tezy na jednej z konferencji odbywanych w ścisłym Kole uczniów prof. Parisa w Collège de France²⁰.

Nazajutrz, 11 czerwca 1897 r., napisał list do Paryża, zwracając się do swego mistrza z prośbą o poświadczenie, że był jego słuchaczem, „ze względu na wielką wagę, jaką przywiązuje się do faktu, że kandydat był Pańskim uczniem”²¹. Habilitację przeprowadzono ekspresowo: 11 października 1897 r. (dokładnie cztery miesiące od daty złożenia przez habilitanta wniosku) Ministerstwo WiO zatwierdziło uchwałę, jaką 20 lipca 1897 r. podjęła Rada Wydziału Filozoficznego UL²². Porębowicz w roku akademickim 1897/98 wygłosił

²⁰ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 30, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=30](https://auwr.ia.uj.edu.pl/auwr/UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=30).

²¹ *Correspondance de Gaston Paris. Lettres adressées à Gaston Paris*, XXIV, BnF. Département des Manuscrits.

NAF 24453, k. 366–367 recto [<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b525171996>] [dostęp online: 23.09.2024].

²² DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 24 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=24](https://auwr.ia.uj.edu.pl/auwr/UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=24).

pierwsze wykłady, zgodnie z przedłożonym „Świątnemu Kollegium Profesorów Wydziału filozoficznego c.k. Uniwersytetu we Lwowie” programem zajęć na „najbliższe trzy półroczia”, w którym zawarł swoje romanistyczne credo:

Wykłady, które w razie przychylnego przyjęcia mych zabiegów zamierzam ogłosić na Wydziale filozoficznym, odpowiadają wyrażonej po wielokroć potrzebie wprowadzenia historii literatur romańskich, zwłaszcza tak organicznie z literaturą polską związanych jak literatury francuska i włoska, oraz historii języków romańskich, zwłaszcza francuskiego. Ten ostatni dzięki właściwemu sobie duchowi jasności, przejrzystości i wdzięku, bardziej niż inne języki nowożytne zdaje się odpowiadać warunkom wychowawczym, zdolny stanowić skuteczną szkołę logicznego myślenia i kultury humanistycznej dla umysłów młodocianych. Nadto mając za sobą w dziejach naszej oświaty rolę ze wszech miar doniosłą, zdaje się bardziej niż inne zasługiwać na krzewienie między młodzieżą, która zyska w nim również nieodzowne narzędzie do samodzielnych badań w każdej teoretycznej i praktycznej działalności²³.

W pierwszym semestrze 1897/98 prowadził wykłady pt. „Wstęp do historii języków romańskich” oraz „Molière i źródła komedii francuskiej”²⁴, w semestrze letnim – podobnie – jeden kurs poświęcony był literaturze „Ariosto i epepeja romantyczna w okresie odrodzenia”, a drugi językowi – „Zasady głosowni języka francuskiego” (Skład i program wykładów: 1898/99). W kolejnym roku akademickim Porębowicz kontynuował kurs gramatyki opisowej języka francuskiego, prowadząc zajęcia z morfologii „w części po francusku” dwa razy w tygodniu – w poniedziałek i piątek, wykład pt. „Liryka ludów romańskich w wiekach średnich” również dwa razy w tygodniu – w środy i soboty, oraz „ćwiczenia z zakresu literatury włoskiej” we wtorki od piątej do szóstej w gabinecie historii sztuki, które „łączyły się z ćwiczeniami prof. dr. [Jana Bołoz] Antoniewicza” (Skład i program wykładów: 1898/99), co pokazuje interdyscyplinarny zamysł programu. Słuchaczem pierwszych wykładów Porębowicza był m.in. młody Leopold Staff, przyszły tłumacz sonetów Michała Anioła i *Kwiatków św. Franciszka*. W tym czasie władze uczelni prowadziły intensywne działania w celu ustanowienia katedry języków i literatur romańskich. Wydany 28 września 1899 r. w Wiedniu dekret nominacyjny na stanowisko profesora nadzwyczajnego filologii romańskiej²⁵ Porębowicz podpisał 4 października 1899 r., a niespełna trzy tygodnie później.

²³ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 29 verso + 30 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=30](#).

²⁴ W składzie i programie wykładów na semestr zimowy brak zapowiedzi kursów Porębowicza; na podstawie odręcznej notatki.

DALO, z. 26, op. 5, spr. 1554, k. 26, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=26](#).

Wykłady zostały wygłoszone, skoro okazało się problemem wypłacenie „docentowi prywatnemu dr. Edwardowi Porębowiczowi remuneracji w kwocie 400 złotych reńskich za odbywanie w półroczu zimowym r. szkol. 1897/98 wykładów o filologii romańskiej”.

DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 17 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=17](#).

²⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 40 verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=41](#).

Dnia 24 X urządziła młodzież serdeczną owację nowo zamianowanemu profesorowi języków i literatur ludów romańskich Dr. E. Porębowiczowi. W imieniu licznie zebranego grona przemówił akademik K[azimierz] Jarecki²⁶, wyrażając radość wszystkich słuchaczy ze ściślejszego związania z Uniwersytetem lwowskim ulubionego profesora. Prof. Porębowicz dziękując za ten objaw życzliwości i za kwiaty otrzymane od słuchaczek zaznaczył, że zaufanie młodzieży daje mu zachętę do dalszej pracy. (Hahn 1912: 31)

Porębowicz objął katedrę 1 stycznia 1900 r. z uposażeniem rocznym w wysokości 1800 złotych reńskich²⁷. 12 października 1900 r. wygłosił wykład pt. „Geneza liryki Michała Anioła” podczas inauguracji roku akademickiego 1900/01 (zob. Hahn 1912: 31; Starnawski 1997: 46). Po siedmiu latach (3 września 1907) otrzymał nominację na stanowisko profesora zwyczajnego²⁸, trzy lata później (23 maja 1910) został wybrany na członka korespondenta AU w Krakowie. Co godne podkreślenia, Stanisław Stroński (1882–1955), który pod jego kierunkiem rozpoczął studia romanistyczne we Lwowie w 1900 r., objął w 1910 r. wakującą od czterech lat Katedrę Filologii Romańskiej po Maksymilianie Kawczyńskim w Krakowie „pozostając zawsze wiernym uczniem i lojalnym przyjacielem swego mistrza Porębowicza” (Widłak 2000: 273–275).

Katedra Filologii Romańskiej we Lwowie była wówczas w pełnym rozkwicie, co szło w parze z aktywnością naukową i tłumaczeniową Porębowicza. Opublikował on w tym czasie *Studia do dziejów literatury średniowiecznej* (Lwów 1904), studium poświęcone Dantemu Alighieri (Lwów 1906), tom *Pieśni ludowych celtyckich, germańskich, romańskich* (Lwów 1909) i całość *Boskiej komedii* Dantego w wydaniu nowym, przerebionym (Warszawa 1909). W seminariach i wykładach uczestniczyli nie tylko przyszli romaniści, Porębowicz – wykształcony za granicą w czasie, gdy filologia i historia literatury przeżywały „najsławniejszą epokę dzięki nowym metodom naukowym” (Czerny 1937: 7) – przyciągał najzdolniejszych studentów. Tak wspominać go będzie jeden z nich – Stefan Glixelli:

Seminaria Porębowicza dawały wiele podniety do pracy, ale dalekie były od metodycznego bakalarstwa. Stawiał studenta od razu wobec poważnych zagadnień romanistyki, ryzykując pocieszny nieraz widok pierwszych, nieudolnych kroków. Przygarniał dobrotliwie i pobłażliwie młodych adeptów romanistyki. W miarę ich studiów pretensje Profesora rosły. Były one bardzo poważne przy egzaminie nauczycielskim, większe przy doktoracie, habilitacja zaś była chroniona drutem kolczastym wymagań. Nigdy jednak pretensje

²⁶ Kazimierz Jarecki, ówczesny przewodniczący studenckiego towarzystwa naukowego Czytelnia Akademicka, należał do pierwszych studentów Edwarda Porębowicza. Kontynuował studia na Sorbonie, a po powrocie „pracował jako nauczyciel w lwowskich gimnazjach (1902–1935)” (Chrostek 2016: 337). Po latach wystąpił o *venia legendi* z zakresu filologii starofrancuskiej, która została zatwierdzona w 1930 r., co pozwoliło mu pełnić czasowo obowiązki kierownika Katedry Filologii Romańskiej w latach 1933–1935.

²⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 44 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=44](#).

²⁸ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 10 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=215](#).

Profesora nie łamały jednostki rokującej nadzieje pracy pożytecznej. Swych uczniów popierał usilnie, ale daleki był od małodusznego dawania im pierwszeństwa przed wychowanekami cudzymi, o ile ci ostatni przedstawiali większe walory. Był wielkim wychowawcą ten niepospolity uczony i świetny tłumacz-poeta. (Glixelli 1937: 377)

Wacław Borowy, znakomity polonista i komparatysta, był jego studentem zaledwie rok (1908/09), tuż po maturze. Kiedy w 1933 r. na łamach „Przeglądu Współczesnego” pisał o Porębowiczu „jako krytyku i jako badaczu literatury polskiej”, wspominał „te śliczne godziny w Sali XIII-ej dawnego gmachu UL, z drobną postacią schyłego nad skrypsem szaro ubranego profesora”, podkreślając, że uważa go przede wszystkim za „znakomitego nauczyciela”.

Wykłady Porębowicza [...] cechowała [...] najzupełniej zamknięta kompozycja. Wykład na dany temat nie tylko się zaczynał, ale i kończył w oznaczonym półroczu, i obejmował – w mniej albo więcej zwartem przedstawieniu – całość zakreślonej materii. Takie były przynajmniej te dwa kursy, których wysłuchałem: *Barok w literaturach romańskich* oraz *Literatura francuska w okresie monarchii lipcowej*. Mam do dziś przechowane z tych wykładów notatki [...]. Była to właściwie seria odczytów, które mogłyby być pewno zawczasu zapowiadane z indywidualnymi swymi tytułami. Choć więc były to wykłady encyklopedyczne, posłanie ich wychodziło daleko poza zadania informacyjne, uczyły architektonicznego ładu, uczyły łączenia wiadomości cząstkowych z uogólnieniami, uczyły ogarniania rozległych dziedzin w wyznaczonych granicach czasu [...]. Porębowicz mówił spokojnie i niezbyt prędko, od czasu do czasu ożywiając rzecz jakąś dowcipną uwagą, od czasu do czasu ścisząc głos, gdy wypadło mu powiedzieć coś bardziej osobistego. Tak było np. kiedy na wstępie do [...] wykładu o francuskiej poezji klasycznej mówił: „Jak państwo widzicie, jestem w klasycyzmie zakochany”... W przeciwieństwie do Kasprowicza prawie nigdy nie cytował swoich przekładów i w ogóle dłuższych cytat przytaczał mało. Urozmaicał natomiast wykłady, przynosząc nam do przeglądania związane z nimi książki. (Borowy 1934: 259–261)

Porębowicz poza seminarium prowadził w semestrze zwykle trzy kursy, w tym przynajmniej jeden z gramatyki historycznej lub opisowej języków romańskich. W 1908/09, oprócz zapamiętanych przez Borowego zajęć z literatury, można się było zapisać w semestrze zimowym do Porębowicza na zajęcia z zarysu gramatyki hiszpańskiej (z lekturą), a w semestrze letnim uczestniczyć w zajęciach z budowy wiersza staro- i nowofrancuskiego lub interpretować teksty włoskie. Zajęcia odbywał codziennie, w godzinach popołudniowych, od trzeciej do czwartej; seminarium, które prowadził w soboty, trwało dwie godziny i kończyło się o piątej. W 1911/12, kiedy pełnił funkcję dziekana WF, zaplanowano jedynie po dwa kursy.

W latach 1905–1918 nadal prowadzone były lektoraty, na które pierwszeństwo w zapisie mieli studenci Wydziału Filozoficznego. Po śmierci Jana Amborskiego lektorem

języka francuskiego mianowany został w drodze konkursu Alfred Bignat (franc. Jean-François Alfred Bignat) (1875–?)²⁹, nauczyciel w szkole językowej Berlitz School (maj 1906)³⁰. Pełnił on obowiązki do roku akademickiego 1908/09. Po jego wyjeździe do Francji lektorat w latach 1910–1911 prowadzili wspólnie Emil Wagner (1884–?)³¹ i Eustachy Żebrowski (?–1911)³². Kursy języka odbywały się wówczas w trzech grupach: elementarnej, przeznaczonej dla przyszłych nauczycieli języka; realnej, o charakterze technicznym, skierowanej do uczniów szkół realnych; oraz wyższej, skoncentrowanej na nauczaniu literatury. Lektorzy ubolewali jednak nad zbyt ograniczoną liczbą godzin nauczania. Po śmierci E. Żebrowskiego od roku 1911/12 całość lektoratu objął Emil Wagner, który w 1914/15 dostał płatny urlop, a następnie opuścił swoje stanowisko. W 1916 r. zastąpił go Henryk Świerczewski (1887–?)³³, który nauczał aż do roku akademickiego 1917/18, ostatniego przed niepodległością. W 1917 r. zatrudniony został także jako lektor Bolesław Orłowski (1887–1921)³⁴, absolwent UL doktoryzowany w Paryżu w 1911 r.³⁵, który wiosną 1919 r. przeniósł się na nowo powstały Uniwersytet Poznański, gdzie wykładał literaturę francuską i gramatykę historyczną oraz fonetykę; jednocześnie wystąpił o habilitację we Lwowie. 27 maja 1921 r. uchwałą Rady WF przyznano mu docenturę oraz prawo wykładania historii literatury francuskiej i historii języka francuskiego. Habilitacja nie została ostatecznie zatwierdzona przez ministerstwo, ponieważ 15 czerwca 1921 r. Orłowski popełnił samobójstwo³⁶.

Lektorem języka włoskiego w tym samym okresie był ks. Tadeusz Olejniczak (1877–1933)³⁷, członek Zgromadzenia Księży Zmartwychwstańców³⁸, katecheta V gimnazjum we Lwowie³⁹. Zatrudniony został w marcu 1908 r. i prowadził lektorat do jesieni roku 1915, kiedy powołano go do służby wojskowej w charakterze kapelana polowego⁴⁰. Służbę pełnił do 1920 r. W grudniu tego samego roku został wysłany do Rzymu, gdzie

²⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 111, [AUWR_UA_000_26_0_5_111_56103](#).

³⁰ DALO, z. 26, op. 5, spr. 111, k. 2 recto – 3 verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_111_56103&view=single&p=5](#).

³¹ E. Wagner i E. Żebrowski mają wspólną teczkę osobową.

DALO, z. 26, op. 5, spr. 195, [AUWR_UA_000_26_0_5_195_51667](#).

³² DALO, z. 26, op. 5, spr. 195, k. 17, [AUWR_UA_000_26_0_5_195_51667&view=single&p=24](#).

³³ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1694, [AUWR_UA_000_26_0_5_1694_56702](#).

³⁴ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1418, [AUWR_UA_000_26_0_5_1418_56747](#).

³⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1418, k. 58 recto + verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_1418_56747&view=single&p=60](#).

³⁶ O tragicznej śmierci Orłowskiego informował 18 czerwca „Dziennik Poznański” (1921, 63, s. 118) w dziale *Nekrologia*.

Por. Pismo dziekana do Ludwika Finkla z 24 czerwca 1921 r.

DALO, z. 26, op. 5, spr. 1418, k. 101 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1418_56747&view=single&p=103](#).

³⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1399, [AUWR_UA_000_26_0_5_1399_56748](#).

³⁸ Zob. [<https://polaczonebiblioteki.uw.edu.pl/index.php/tadeusz-olejniczak/>] [dostęp online: 23.09.2024].

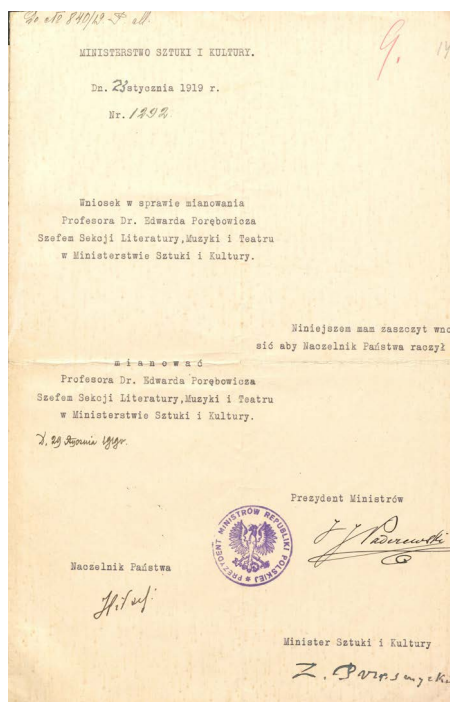
³⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1399, k. 2 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1399_&view=single&p=3](#).

⁴⁰ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1399, k. 7 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1399_56748&view=single&p=9](#).

pełnił m.in. funkcję rektora seminarium duchownego zmartwychwstańców oraz Papieskiego Kolegium Polskiego. W omawianym okresie dostrzegalne są trudności w utrzymaniu ciągłości nauczania języków spowodowane nie tylko osobistymi decyzjami czy kolejami losu lektorów, lecz przede wszystkim okolicznościami zewnętrznymi – wojną, która miała przynieść zasadnicze zmiany w funkcjonowaniu uniwersytetu.

III. Romanistyka na Uniwersytecie Jana Kazimierza (1918–1939)

U początków polskiej państwowości Edward Porębowicz został powołany na stanowisko szefa Sekcji Literatury, Muzyki i Teatru Ministerstwa Sztuki i Kultury, którym kierował Zenon Przesmycki jako minister w pierwszym po odzyskaniu niepodległości rządzie Ignacego Paderewskiego. Akt powołania podpisał Józef Piłsudski⁴¹.

II. 5. Powołanie Edwarda Porębowicza na szefa Sekcji Literatury, Muzyki i Teatru w Ministerstwie Sztuki i Kultury (1919)

Do obowiązków powrócił z początkiem roku akademickiego 1919/20⁴². W półroczu letnim 1919/20 gotów był wyjechać do Wilna, lecz Rada WF Uniwersytetu Jana

⁴¹ Porębowicza z Przesmyckim łączyły więzi przyjaźni od czasów współpracy z warszawskim „Życiem” (1887–1889), zawdzięczał mu m.in. wydanie *Antologii prowansalskiej*.

⁴² Do końca września był na urlopie bezpłatnym.

DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 13, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=218](https://auwr.ua.edu.pl/auwr/ua_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=218).

Kazimierza (UJK) postawiła warunek – udzieli urlopu, o ile znajdzie się kompetentny zastępca. W dotyczącym sprawy piśmie precyzowano:

Ma jednak zarazem podpisane Grono nadzieję, że określony powyżej warunek nie uniemożliwi Profesorowi Porębowiczowi objęcia wykładów romanistyki na przeciąg najbliższego półrocza letniego w Uniwersytecie Stefana Batorego, albowiem są wszelkie ku temu dane, iż jeden z b. uczniów Profesora Porębowicza, wróciwszy niedawno po kilkuletnim pobycie we Francji do Lwowa, podda się jeszcze w bieżącym półroczu zimowym habilitacji z zakresu romanistyki na tutejszym Uniwersytecie⁴³.

Tym „byłym uczniem” był Zygmunt Czerny (1888–1975)⁴⁴. Porębowicz do Wilna nie wyjechał, ponieważ uzyskanie *venia legendi* przez Czernego przesunęło się w czasie. W semestrze letnim 1919/20 – zanim zajęcia zostały przerwane ponownie przez działania wojenne związane z obroną Lwowa przed atakiem wojsk bolszewickich – wykladał o romansie starofrancuskim, zasadach budowy wiersza francuskiego, prowadził ćwiczenia z tekstów starohispańskich oraz seminarium romańskie.

Czerny ostatecznie uzyskał docenturę, którą zatwierdzono w Warszawie 9 lipca 1920 r., i rozpoczął zajęcia na romanistyce, kontynuując równocześnie zatrudnienie w I Gimnazjum Państwowym we Lwowie. Dwa lata później, 24 czerwca 1922 r., Rada Wydziału, chcąc ułatwić Czernemu karierę „w kierunku wyłącznie uniwersyteckim, a nadto bacząc, aby jego pobory służbowe nie umniejszyły się w stosunku do jego obecnej płacy nauczyciela gimnazjalnego”, zwróciła się do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP) o powierzenie mu „zastępstwa profesora filologii (języka i literatury) francuskiej z obowiązkiem odbywania wykładów i ćwiczeń przez 5 godzin tygodniowo”⁴⁵:

Postęp i rozszerzenie studium filologii romańskiej posiadającej w tutejszym Uniwersytecie tylko jedną katedrę skłoniły już w roku zeszłym Radę Wydziałową, iż poleciła p. dr. Czernemu odbywać wykłady i ćwiczenia z języka i literatury francuskiej głównie nowożytnej. W budżet tegoroczny (1922) została nawet wstawiona katedra nadzwyczajna dla tej specjalnej umiejętności, gdyż Rada Wydziałowa liczyła na to, iż będzie mogła przedstawić odpowiedni wniosek⁴⁶.

W kolejnym roku zwrócono się do Władysława Folkierskiego (Uniwersytet Jagielloński), Maurycego Manna (Uniwersytet Warszawski) oraz Stefana Glixellego (1888–1938)⁴⁷

⁴³ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 130 recto + verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=123](#).

⁴⁴ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2068, [AUWR_UA_000_26_0_5_2068_62784](#).

⁴⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2068, k. 52 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_2068_62784view=single&p=54](#).

⁴⁶ ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 253, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_253_66601](#).

DALO, z. 26, op. 5, spr. 2068, k. 52 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_2068_62784view=single&p=54](#).

⁴⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 435, [AUWR_UA_000_26_0_5_435_51612](#).

(Uniwersytet Stefana Batorego) z prośbą o opinie w sprawie kandydatury Czernego na stanowisko profesora nadzwyczajnego Katedry Filologii Francuskiej na UJK, co ostatecznie pozwoliło Radzie WF rekomendować na posiedzeniu 23 października 1923 r. Czernego do nominacji na profesora nadzwyczajnego filologii francuskiej, którą MWRiOP zatwierdziło w marcu 1924 r. Tym samym ostatecznie usankcjonowano powstanie na Uniwersytecie Jana Kazimierza Katedry Filologii Francuskiej działającej niezależnie od Katedry Filologii Romańskiej, którą kierował Porębowicz. Anna Czeżowska (po mężu Nikliborc) (1904–1992)⁴⁸, która odegrała znaczącą rolę w dziejach polskiej romanistyki we Wrocławiu po drugiej wojnie światowej, tak wspominała ten okres:

Gdy po zakończeniu pierwszej wojny światowej przyjechał z Paryża do Lwowa [...] Zygmunt Czerny, rozdzielono zakresy obowiązków: katedra filologii romańskiej pozostała przy Porębowiczu, a Czerny objął nowo utworzoną katedrę literatury francuskiej ze szczególnym nastawieniem na literaturę nowszą. Taka była sytuacja, gdy rozpoczęłam studia na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Rektorem był wówczas Jan Kasprówicz, filozofię wykładał Kazimierz Twardowski, polonistyką władali Wilhelm Bruchnalski i Juliusz Kleiner. Sala XIV w starym gmachu Uniwersytetu nie mogła pomieścić ich słuchaczy, podczas gdy w sali II, przy Porębowiczu, zbierała się nas mała garstka. Asystentem na romanistyce wtedy był przygotowujący się do doktoratu z filologii romańskiej Jerzy Kuryłowicz, który wiódł nieustanne dyskusje z profesorem, życzliwie kiwającym głową. Co dzień przed trzecią po południu drobna postać profesora ukazywała się pod kasztanami przy murze okalającym uniwersytecki ogród botaniczny przy ul. Długosza. (Nikliborc 1978: 226)

W roku akademickim 1925/26 Edward Porębowicz został wybrany na rektora Uniwersytetu Lwowskiego, a jednocześnie – z powodu postępującej choroby oczu – zaczął stopniowo ograniczać działalność dydaktyczną; 8 czerwca 1926 r. pisał wprost, że „stan [jego] wzroku wyklucza obecnie możliwość panowania nad literaturą przedmiotu”⁴⁹. Wspierał jednak nieustannie swych uczniów, którzy intensywnie rozwijali działalność naukową.

Zygmunt Czerny habilitował się na podstawie rozprawy literaturoznawczej poświęconej pisarzowi francuskiemu z końca XVIII w. Louisowi-Claude de Saint-Martinowi, lecz jednocześnie bardzo żywo interesował się językoznawstwem oraz metodyką nauczania języka francuskiego. To z jego inicjatywy – przy Katedrze Filologii Francuskiej – powstało Laboratorium Fonetyki Eksperymentalnej⁵⁰, którym sam kierował, zanim to stanowisko objęła Maria Dłuska (1900–1992)⁵¹ (Chrostek 2016: 282–286). Czerny, który u początku

⁴⁸ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2053, [AUWR_UA_000_26_0_5_2053_62789](#).

⁴⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 163 verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729view=single-&p=156](#).

⁵⁰ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2068, k. 226 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_2068_62784&view=single-&p=230](#).

⁵¹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 583, [AUWR_UA_000_26_0_5_583_52186](#).

drogi zawodowej był nauczycielem gimnazjalnym, po objęciu stanowiska profesora na UL nie tylko opiniował „książki szkolne i środki naukowe”⁵², prowadził warsztaty metodyczne dla nauczycieli na zlecenie kuratoriów oświaty, lecz także „opracował najpierw z J[anem] Szarotą 6-tomowy podręcznik gimnazjalny do nauki języka francuskiego, a później – po jędrzejowiczowskiej reformie szkolnictwa – napisał z F[elikssem] Jungmannem również 6-tomowy podręcznik dla gimnazjów i liceów” (Mańczak 2000: 407). Po uzyskaniu tytułu profesora zwyczajnego (1933) prowadził nadal zajęcia praktyczne z języka francuskiego w Wyższej Szkole Handlu Zagranicznego we Lwowie⁵³. Co więcej, jak podkreśla w jego biografii Witold Mańczak:

W nauczaniu uniwersyteckim [...] propagował słuszną zasadę, że zajęcia na kierunkach neofilologicznych powinny być prowadzone nie po polsku, ale w językach obcych, zasadę, która ostatecznie zatryumfowała w znacznej większości polskich instytutów neofilologicznych. (Mańczak 2000: 407)

Działal aktywnie m.in. w Polskim Towarzystwie Neofilologicznym (PTN). Na zlecenie zarządu głównego PTN przygotował raport *Ustrój nauczania języków obcych w polskiej szkole średniej*, wygłoszony podczas zjazdu 2 lutego 1939 r. (Czerny 1939).

Był członkiem Państwowej Rady Wychowania i Oświecenia Publicznego i opowiadał się otwarcie za nową ustawą o szkolnictwie wyższym, czym „narażał się na szykany” (Chrostek 2016: 336). 25 stycznia 1933 r. grupa młodych mężczyzn próbowała obrzucić go jajami, gdy opuszczał salę wykładową. W teczce osobowej Czernego zachowały się kopie protokołów zeznań woźnych⁵⁴. Był człowiekiem o dużym zacięciu i zaangażowaniu społecznym, gotowym podejmować nowe wyzwania organizacyjne.

Jerzy Kuryłowicz (1895–1978)⁵⁵, przywołany powyżej we wspomnieniu Anny Nikliborc, uzyskał doktorat z językoznawstwa romańskiego w 1923 r., lecz dalszą karierę naukową związał z Zakładem Językoznawstwa Indoeuropejskiego. Uczestniczką seminarium romańskiego w tym czasie była także Stefania Skwarczyńska (1902–1988)⁵⁶, która w 1937 r., jako pierwsza w Polsce, uzyskała habilitację z teorii literatury na Wydziale Humanistycznym (WH) Uniwersytetu Jana Kazimierza⁵⁷. To też ważny rys działalności Porębowicza, który potrafił rozbudzać w swoich uczniach potrzebę zdobywania nowych obszarów wiedzy.

⁵² DALO, z. 26, op. 5, spr. 2068, k. 178 verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_2068_62784&view=single-&p=181](#).

⁵³ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2068, k. 275 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_2068_62784&view=single-&p=279](#).

⁵⁴ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2068, k. 250 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_2068_62784&view=single-&p=254](#).

⁵⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1023, [AUWR_UA_000_26_0_5_1023_56811](#).

⁵⁶ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1730, [AUWR_UA_000_26_0_5_1730_56694](#).

⁵⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1730, k. 32 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1730_56694&view=single&p=32](#).

Na początku lat 30. Porębowicz zdecydował się na zakończenie kariery. Uzyskał zgodę na kontynuowanie zatrudnienia do końca roku akademickiego 1932/33, jednak postępująca ślepotą sprawiła, że wystąpił o przeniesienie w stan spoczynku w listopadzie 1930 r., a wniosek ponowił 5 czerwca 1931 r.:

W chwili przekroczenia wieku granicznego, Ministerstwo [...] udzieliło mi [...] *veniam aetatis* pod koniec roku akademickiego 1932/33. Niestety, skutkiem znacznego osłabienia wzroku, z dobrodziejstwa tego nadal korzystać nie mogę; zdaję sobie sprawę z tego, że nie zdołam wykonywać w pełni obowiązków wymagających nieustannej baczności zarówno na postępy słuchaczy w kierunku ich pracy zawodowej, jak na wzmagający się zwłaszcza w dobie obecnej ruch naukowy, o którym informować ich należy⁵⁸.

W II i III trymestrze roku 1930/31 zastępowali go jego wychowankowie: Jerzy Kuryłowicz i Kazimierz Jarecki (1878–1939)⁵⁹, który rok wcześniej uzyskał habilitację w zakresie literatury starofrancuskiej⁶⁰. Rada WH 10 lipca 1931 r. poparła wniosek złożony przez Porębowicza, występując jednocześnie o profesurę honorową dla niego. Porębowicz 16 października 1931 r. przeszedł w stan spoczynku, uzyskano jednak zgodę na jego uczestniczenie w postępowaniach doktorskich ze względu na brak drugiego romanisty w gronie profesorów Wydziału Humanistycznego.

Po przejściu w stan spoczynku, jak po latach będzie wspominać Anna Nikliborc, asystentka profesora od roku 1926:

[...] przeżył Porębowicz chwile szczerego wzruszenia, kiedy zorganizowany we Lwowie zjazd kół naukowych romanistów uczcił 50-lecie jego pracy. [...] Osobnym punktem programu zjazdowego było wręczenie Porębowiczowi dyplomu doktora *honoris causa* Uniwersytetu Poznańskiego. Niedługo po tej uroczystości senat Uniwersytetu Jana Kazimierza nadal mu godność *honoris causa* tej uczelni⁶¹. (Nikliborc 1978: 229)

Pomimo postępującej ślepoty Edward Porębowicz pozostał aktywny do końca; przyjął m.in. propozycję współpracy z wydawnictwem Trzaska, Evert i Michalski przy redagowaniu projektowanej *Wielkiej literatury powszechnej* i towarzyszącej jej antologii. Wspomagała go w tej pracy Anna Czeżowska, która po odejściu profesora wkrótce również opuściła uniwersytet, obejmując stanowisko kierownika Ośrodka Metodycznego dla Nauczania Języka Francuskiego (Sawicki 1995: 224).

⁵⁸ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 183 verso, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single-&p=176](#).

⁵⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2255, [AUWR_UA_000_26_0_5_2255_62735](#).

⁶⁰ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2255, k. 47 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_2255_62735&view=single-&p=50](#).

⁶¹ Por. DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, 206 verso + 207 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single-&p=198](#).

Gdy 24 sierpnia 1937 r. Porębowicz zmarł we Lwowie⁶², Roman Longchamps de Bérrier (w DALO jako Roman Longchamps) (1883–1941)⁶³ w imieniu władz rektorskich żegnał go tymi słowami:

Trzydziestoczworoletni okres jego pracy na naszym Uniwersytecie był nieprzerwanym okresem wyjątkowej działalności naukowej, literackiej i pedagogicznej. Studium romanistyczne postawił swoimi wykładami i swoim seminarium na niebywałej dotąd wyżynie, młodzieży uniwersyteckiej dostarczył w zakresie swej specjalności znakomitych monografii i zarysów, wykształcił szereg pracowników naukowych, zapewniając tem nie tylko następcę dla swojej katedry, lecz także odpowiednich kandydatów na podobne katedry na innych uniwersytetach polskich⁶⁴.

Il. 6. Grobowiec rodzinny Porębowiczów. Cmentarz Łyczakowski (pole 13, grób nr 295)

Porębowicz jeszcze w czerwcu 1931 r. na posiedzeniu Komisji Romanistycznej wskazał jako swego następcę Stefana Glixellego, profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie⁶⁵. Pięć dni później Rada Wydziału uchwaliła powołanie go na

⁶² Został pochowany na cmentarzu Łyczakowskim. Na grobowcu rodzinnym (pole 13, nr 295) nie ma tablicy z imieniem Edwarda Porębowicza, jest imię Marii. Według książki cmentarnej został w nim pochowany.

⁶³ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1096, [AUWR_UA_000_26_0_5_1096_64962](#).

ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 102, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_102_53853](#).

⁶⁴ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1544, k. 77 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=283](#).

⁶⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 435, k. 5 – 8 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_435_51612&view=single&p=8](#).

Katedrę Filologii Romańskiej; ponieważ jednak Glixelli nie mógł w tym momencie przenieść się do Lwowa, podjęto decyzję o czasowym zastępstwie. Część zajęć na rok akademicki 1931/32 powierzono wpraw Jareckiemu, a gdy ten zrezygnował z ich prowadzenia z powodu złego stanu zdrowia⁶⁶, na „pełne zastępstwo” połączone z kierownictwem wakuującej Katedry Filologii Romańskiej powołano Czernego (28 października 1931 r.). 30 sierpnia 1932 r. na ponowny wniosek Rady dziekan WH skierował do ministerstwa pismo z prośbą o wyznaczenie Glixellego na opuszczoną przez Porębowicza katedrę. Wobec braku odpowiedzi Czerny, profesor Katedry Filologii Francuskiej, w kolejnych latach nadal miał zastępstwo na nieobsadzonej Katedrze Filologii Romańskiej, a prowadzone dotąd przez Porębowicza zajęcia dzielił między siebie, Kuryłowicza, Annę Czeżowską i Władysława Podlachę (1875–1951)⁶⁷ – historyka sztuki⁶⁸. Ostatnią próbę zatrudnienia Glixellego podjęto w lipcu 1934 r. Tym razem na prośbę Uniwersytetu o przyspieszenie nominacji nowego profesora minister Wacław Jędrzejewicz zareagował dość szybko, wydając 31 sierpnia 1934 r. decyzję odmowną⁶⁹. Miało to zapewne związek z postawą Glixellego, który otwarcie kontestował wprowadzaną przez rząd reformę szkolnictwa w Polsce.

W lipcu 1934 r. Rada Wydziału wystąpiła także z wnioskiem o profesurę dla Kazimierza Jareckiego⁷⁰, po pięciu latach od uzyskania przez niego habilitacji, być może przewidując fiasko starań o zatrudnienie Glixellego. W roku akademickim 1934/35 Jareckiemu powierzono zastępstwo w Katedrze Filologii Romańskiej; zajęcia rozdzielono pomiędzy kilka osób (oprócz Jareckiego, który kontynuował swoje zwyczajowe wykłady z literatury średniowiecznej, prowadzili je Czerny, Kuryłowicz, Czeżowska i Emil Biedrzycki (1890–1975)⁷¹. Ministerstwo nie wyrażało jednak zgody na takie praktyki, w dodatku Jarecki, który jako emerytowany nauczyciel pobierał świadczenie emerytalne, obciążony został całością podatku od wynagrodzenia, które rozdzielono między wykładających⁷², wobec czego zrezygnował z zastępstwa, które powierzono Kuryłowiczowi. W 1935 r. Jarecki otrzymał tytuł profesora. Problemu obsadzenia wakuującej katedry Porębowicza jednak nie rozwiązano, o czym świadczy podpisana 17 czerwca 1939 r. umowa, na mocy której Jarecki miał znów pełnić funkcję zastępcy w roku akademickim 1939/40⁷³. Plany te pokrzyżowała wojna. Kazimierz Jarecki zmarł w niejasnych okolicznościach 18 grudnia 1939 r. (Redzik 2017: 988).

⁶⁶ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2255, k. 53 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_2255_62735&view=single&p=56](#).

⁶⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1527, [AUWR_UA_000_26_0_5_1527_56732](#).

⁶⁸ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2068, k. 245 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_2068_62784&view=single&p=249](#).

⁶⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 435, k. 16, [AUWR_UA_000_26_0_5_435_51612&view=single&p=19](#).

⁷⁰ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2255, k. 73, [AUWR_UA_000_26_0_5_2255_62735&view=single&p=77](#).

⁷¹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 78, [AUWR_UA_000_26_0_5_78_56136](#).

⁷² ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 13, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_13_66726](#).

DALO, z. 26, op. 5, spr. 2255, k. 91 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_2255_62735&view=single&p=95](#).

⁷³ DALO, z. 26, op. 5, spr. 2255, k. 102 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_2255_62735&view=single&p=106](#).

W latach 1919–1939 kontynuowano również nauczanie języka w formie lektoratów. W pierwszych powojennych latach lektorat języka francuskiego, po odejściu Orłowskiego i rezygnacji Świerczewskiego, pozostałby nieobsadzony, co stanowiło „lukę bardzo do-
tkliwą”⁷⁴, gdyby nie wsparcie przełożonych Francuskiej Misji Wojskowej, którzy we wrześniu 1920 r. zezwolili na objęcie stanowiska lektora przez André Lureau (w DALO jako Andrzej Lureau) (1876–?)⁷⁵, francuskiego oficera pochodzącego z Bordeaux, członka Misji we Lwowie. Lureau nie tylko podjął się prowadzenia kursów języka i literatury w wymiarze trzech godzin tygodniowo, ale też uzyskał wsparcie rządu francuskiego w postaci 75 bezpłatnych podręczników do nauki języka i tej samej liczby egzemplarzy *Charakterów* Jeana de La Bruyère’a do dyspozycji studentów oraz innych książek przeznaczonych dla biblioteki uniwersyteckiej⁷⁶. Zajęcia, które prowadził do końca roku akademickiego 1921/22, okazały się sukcesem i zgromadziły na obu kursach, wyższym i niższym, 275 uczniów⁷⁷. Był, w opinii Rady Wydziału Filozoficznego, „pedagogiem fachowym, światłym i biegłym w nauczaniu [...], nadto człowiekiem statecznym i towarzysko ujmującym”⁷⁸ i kiedy przeniesiono go z powrotem do Francji w lipcu 1922 r., Lwów żegnał go z żalem. W kolejnym roku rząd francuski zapewnił obsadzenie kursów języka i literatury przez wykładowcę (*professeur agrégé*) Marie-Jeana Noiville’a (?–?), (Program UJK: 1923–1924). Po kolejnej przerwie w roku 1924/25 lektorat objął Gustaw Testart-Obalski (1884–?)⁷⁹, który wkrótce wyjechał do Kanady. Stabilizację przyniosło dopiero zatrudnienie Charles’a Singevina (1904–?)⁸⁰, który nauczał języka francuskiego od roku 1925/26 do 1936/37 i po jego wyjeździe do Rumunii zastąpił go Camille Souyris (w DALO jako Kamil Souyris) (1911–?)⁸¹. Lektoraty prowadzono wówczas w dwóch trybach: dla studentów romanistyki oraz ogólnouniwersyteckim, każdy po cztery godziny tygodniowo. W tym samym wymiarze od roku 1930 nauczano także języka włoskiego; lektorzy byli desygnowani oficjalnie przez rząd włoski za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Od 1921 r. prowadzony był również dwugodzinny lektorat języka rumuńskiego na poziomach podstawowym i zaawansowanym. Przez cały omawiany okres lektorem był Emil Biedrzycki, po wojnie wykładowca Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Historia lwowskiej romanistyki od powstania pierwszej katedry w 1900 r. aż do lat 30. zdominowana była przez wyjątkową osobowość Edwarda Porębowicza, która miała też odcisnąć się silnym piętnem na rozwoju studiów romanistycznych w niepodległej Polsce,

⁷⁴ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1134, k. 9 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1134_56783&view=single&p=10](#).

⁷⁵ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1134, [AUWR_UA_000_26_0_5_1134_56783](#).

⁷⁶ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1134, k. 3 recto, [AUWR_UA_000_26_0_5_1134_56783&view=single&p=4](#).

⁷⁷ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1134, k. 27, [AUWR_UA_000_26_0_5_1134_56783&view=single&p=28](#).

⁷⁸ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1134, k. 34, [AUWR_UA_000_26_0_5_1134_56783&view=single&p=35](#).

⁷⁹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1873, [AUWR_UA_000_26_0_5_1873_56650](#).

⁸⁰ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1713, [AUWR_UA_000_26_0_5_1713_56698](#).

⁸¹ DALO, z. 26, op. 5, spr. 1840, [AUWR_UA_000_26_0_5_1840_56665](#).

czego dowodem były katedry filologii romańskiej funkcjonujące we wszystkich ośrodkach uniwersyteckich Drugiej Rzeczypospolitej. Zarówno Porębowicz, jak i jego uczeń Zygmunt Czerny w sposób twórczy i nowatorski korzystali z narzędzi, jakie wypracowywała filologia na bazie studiów języków i literatur romańskich, co zdecydowało o wyjątkowej pozycji studiów romanistycznych we Lwowie.

IV. Druga wojna światowa i okres powojenny

W roku poprzedzającym wybuch drugiej wojny światowej Czerny był dziekanem Wydziału Humanistycznego i pozostał nim po wkroczeniu wojsk radzieckich do Lwowa. Dzięki niemu zatrudnienie na uniwersytecie znaleźli uciekający z ziem okupowanych przez Niemców – Tadeusz Boy-Żeleński (1874–1941)⁸² oraz Jan Goldman (1907–1942)⁸³.

Il. 7. Kamienica, w której mieszkał Tadeusz Boy-Żeleński. Lwów, ul. P. Romanowicza 7, m. 4 (luty 1940) (obecnie ul. P. Saksahanskiego 7)

Zwłaszcza wykłady Boya przysporzyły popularności Katedrze Romanistyki. Zatrudnienie na Uniwersytecie nie ocaliło jednak obu uczonym życia. Boy-Żeleński został rozstrzelany przez Niemców 4 lipca 1941 r. w grupie profesorów Uniwersytetu Lwowskiego, Goldman w 1942 r. znalazł się w obozie janowskim, gdzie zginął.

⁸² ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 19, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_19_53884](#).

⁸³ ALNUIF, z. P_119, op. 1, spr. 49, [AUWR_UA_001_P_119_0_1_49_66707](#).

Sam Czerny – jak pisze Chrostek – „w latach 1941–1944 [...] należał do głównych organizatorów tajnego nauczania i był prorektorem konspiracyjnego uniwersytetu. Równocześnie pracował w szkole zawodowej” (Chrostek 2016: 336). Gdy 1944 r. Lwowski Państwowy Uniwersytet im. Iwana Franki (LNUIF) wznowił działalność, Czerny przez rok kierował jeszcze Katedrą Romanistyki i pełnił funkcję dziekana WH. Lwów opuścił jako repatriant w listopadzie 1945 r. Pracował początkowo na uniwersytecie w Toruniu, następnie objął na krótko (1947–1949) stanowisko kierownika Katedry Filologii Francuskiej we Wrocławiu (Sawicki 1995: 224), a po 1950 r. został zatrudniony na stałe na UJ, gdzie wniósł nieoceniony wkład w odbudowę i rozwój polskiej romanistyki (Mańczak 2000: 406).

Il. 8. Jerzy Kuryłowicz

Podobne były dzieje Jerzego Kuryłowicza. Podczas okupacji niemieckiej pracował jako nauczyciel w Polskiej Szkole Handlowej we Lwowie i uczestniczył w konspiracyjnym nauczaniu. Do roku 1946 był profesorem LNUIF. We wrześniu 1946 r. w następstwie repatriacji znalazł się we Wrocławiu i przez dwa lata wykładał na nowo zorganizowanym Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie pełnił m.in. funkcję dziekana Wydziału Filologicznego oraz pierwszego kierownika Katedry Filologii Francuskiej (Kulak 2002: 15), po czym przeniósł się do Krakowa, gdzie objął Katedrę Językoznawstwa Ogólnego, rozwijając intensywną działalność naukową (Smoczyński 2000: 479). Z Krakowem związał swe losy także rumunista Emil Biedrzycki.

Anna Nikliborc po wojnie znalazła się we Wrocławiu, gdzie od 1946 do 1952 r. prowadziła lektorat języka włoskiego. Po zamknięciu wrocławskiej romanistyki przeniosła się do Wyższej Szkoły Ekonomicznej i powróciła na uniwersytet, gdy studia romanistyczne powtórnie otwarto w 1957 r. (Sawicki 1995: 224–226). Na resztę życia związała się z Katedrą, a potem Instytutem Filologii Romańskiej, kształcąc kolejne pokolenia romanistów.

Ocalała z wojennego pogromu kadra i absolwenci lwowskiej romanistyki położyli ogromne zasługi w procesie odbudowy polskich studiów romanistycznych na praktycznie wszystkich polskich uniwersytetach, gdzie kierunek ten funkcjonował przed 1939 r., a w przypadku nowo powstałego Uniwersytetu Wrocławskiego przyczynili się do stworzenia od podstaw kolejnego ośrodka romanistycznego.

Bibliografia

Źródła archiwalne i rękopiśmienne

ALNUIF – Archiwum Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu im. Iwana Franki (ukr. Архів Львівського національного університету імені Івана Франка)

Zespół P-119, opis 1: Sprawy osobowe pracowników

z. P-119, op. 1, spr. 13 – Biedrzycki Emil

z. P-119, op. 1, spr. 19 – Boy-Żeleński Tadeusz

z. P-119, op. 1, spr. 49 – Goldman Jan

z. P-119, op. 1, spr. 102 – Longchamps de Brier Roman

Correspondance de Gaston Paris. Lettres adressées à Gaston Paris, XXIV, BnF, Département des Manuscrits, NAF 24453

[<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b525171996>] [dostęp online: 20.04.2024].

DALO – Państwowe Archiwum Obwodu Lwowskiego (ukr. Державний архів Львівської області)

Zespół 26, opis 5: Sprawy personalne grona profesorskiego i urzędników

z. 26, op. 5, spr. 17 – Amborski Jan

z. 26, op. 5, spr. 53 – Balzer Oswald

z. 26, op. 5, spr. 78 – Biedrzycki Emil

z. 26, op. 5, spr. 111 – Bignat Alfred

z. 26, op. 5, spr. 2068 – Czerny Zygmunt

z. 26, op. 5, spr. 2053 – Czeżowska Anna

z. 26, op. 5, spr. 583 – Dłuska Maria

z. 26, op. 5, spr. 435 – Glixelli Stefan

z. 26, op. 5, spr. 2255 – Jarecki Kazimierz

z. 26, op. 5, spr. 776 – Kawczyński Maksymilian

z. 26, op. 5, spr. 1023 – Kuryłowicz Jerzy

z. 26, op. 5, spr. 1096 – Longchamps Roman

z. 26, op. 5, spr. 1134 – Lureau Andrzej

z. 26, op. 5, spr. 1399 – Olejniczak Tadeusz

z. 26, op. 5, spr. 1418 – Orłowski Bolesław

z. 26, op. 5, spr. 1493 – Piechorski Karol

z. 26, op. 5, spr. 1527 – Podlacha Władysław

z. 26, op. 5, spr. 1544 – Porębowicz Edward

z. 26, op. 5, spr. 1773 – Shoklizi Jakub

z. 26, op. 5, spr. 1713 – Singevin Charles

z. 26, op. 5, spr. 1730 – Skwarczyńska Stefania

z. 26, op. 5, spr. 1840 – Souyris Kamil

z. 26, op. 5, spr. 1694 – Świerczewski Henryk

z. 26, op. 5, spr. 1873 – Testart-Obalski Gustaw

z. 26, op. 5, spr. 195 – Wagner Emil, Żebrowski Eustachy

Opracowania. Źródła drukowane i internetowe

- Biernacki Andrzej (1982–1983): *Edward Franciszek Porębowicz*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 27, red. E. Rostworowski, 648–652.
- Borowy Waław (1934). *Edward Porębowicz jako krytyk i jako badacz literatury polskiej*, [w:] idem, *Dziś i wczoraj*, Warszawa, 229–261.
- Chrostek Mariusz (2016): *Złote lata polonistyki lwowskiej (1919–1939)*, Rzeszów.
- Czerny Zygmunt (1937): *Edward Porębowicz. Poeta i uczony*, „Prace Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego” 8, 3–16.
- Czerny Zygmunt (1939): *Ustrój nauczania języków obcych w polskiej szkole średniej*. „Neofilolog. Czasopismo Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego” 10 (1), 1–13.
- Drzewiecka Anna (2000): *Mieczysław Kawczyński (1842–1906)*, [w:] *Złota księga Wydziału Filologicznego*, red. J. Michalik, W. Walecki, Kraków, 86–93.
- Estreicher Karol (1876): *Bibliografia XIX wieku*, t. 3, Kraków.
- Estreicher Karol (1972): *Bibliografia XIX wieku*, t. 10, Kraków.
- Finkel Ludwik (1894): *Historia Uniwersytetu Lwowskiego do r. 1869*, cz. 1, [w:] L. Finkel, S. Starzyński, *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*, cz. 1–2, Lwów, 3–351
[<https://polona.pl/item/historia-universytetu-lwowskiego,NDkxMDMz>] [dostęp online: 11.10.2023].
- Glixelli Stefan (1937): *Śp. Edward Porębowicz*, „Pamiętnik Literacki” 34, 374–377.
- Goldman Jan (1937): *La philologie romane en Pologne*, Kraków (odbitka z „Archivum Neophilologicum”).
- Hahn Wiktor (1912): *Kronika Uniwersytetu Lwowskiego*, t. 2 (1898/9–1909/10), zestawiał..., Lwów
[<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/469438/edition/381533/content>] [dostęp online: 25.09.2023].
- Korespondencja Oswalda Balzera. Lata 1897–1932*, t. XLIII, ZNiO, rps 7701.
- Kulak Ewa (2002): *Między komparatystyką a przekładoznawstwem: romanistyka wrocławska w latach powojennych*, [w:] *Język – stereotyp – przekład*, red. E. Skibińska i M. Cieński, Wrocław, 15–24.
- Łuszczak Grzegorz (2010). *Nauczyciele i wychowawcy szkół jezuickich we Lwowie 1608–1773*, Kraków.
- Łuszczak Grzegorz (2011): *Kierunki nauczania i kadra dydaktyczna lwowskich szkół jezuickich 1661–1773*, [w:] *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae fundationis celebranti in memoriam. Uniwersytetowi Lwowskiemu dla upamiętnienia trzysta pięćdziesiątej rocznicy jego fundacji*. Materiały sesji zorganizowanej w dniach 14–15 stycznia 2011 w Krakowie przez Uniwersytet Jagielloński, Wyższą Szkołę

- Filozoficzno-Pedagogiczną „Ignatianum” w Krakowie, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Polską Akademię Umiejętności, red. W. Lohman, Kraków, 43–63.
- Mańczak Witold (2000): *Zygmunt Czerny (1888–1975)*, [w:] *Złota księga Wydziału Filologicznego*, red. J. Michalik, W. Walecki, Kraków, 405–408.
- Nekrologia* (1921), „Dziennik Poznański” 63, 118
[<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/38982/edition/55993/content>] [dostęp online: 16.05.2024].
- Nędza Maria Julita (1978): *Polityka stypendialna Akademii Umiejętności w latach 1878–1920. Fundacje Gałęzowskiego, Pileckiego i Osławskiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
- Nikliborc Anna (1978): *Wspomnienie o Edwardzie Porębowiczu: w 40 rocznicę śmierci*, „Pamiętnik Literacki” 69, 223–230.
- Program UJK (1923–1924): *Programy wykładów w roku akademickim 1923–1924. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, Lwów 1923
[<https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/427426/edition/340819>] [dostęp online: 25.09.2023].
- Redzik Adam (2017): *Uniwersytet Lwowski w latach 1939–1946*, [w:] *Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, red., wstęp i zakończenie A. Redzik, Kraków, 913–1078.
- Sawicki Piotr (1995): *Z romanistycznego sztambucha*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*, t. 4, red. T. Kulak, W. Wrzesiński, Wrocław, 219–249.
- Skład i program wykładów (1888–1899): *Skład personelu i program wykładów [za lata 1888/1889–1889/1899]. C.K. Uniwersytet imienia Cesarza Franciszka I we Lwowie*, Lwów [1888–1899]
[<http://www.wbc.poznan.pl/publication/37047>] [dostęp online: 25.09.2024].
- Smoczyński Wojciech (2000): *Jerzy Kuryłowicz (1895–1978)*, [w:] *Złota księga Wydziału Filologicznego*, red. J. Michalik, W. Walecki, Kraków, 477–490.
- Sroka Łukasz Tomasz (2017): *Wydział Humanistyczny*, [w:] *Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, red., wstęp i zakończenie A. Redzik, Kraków, 551–666.
- Starnawski Jerzy (1997): *Sylwetki lwowskich historyków literatury*, Łódź.
- Starzyński Stanisław (1894): *Historia Uniwersytetu Lwowskiego 1869–1894*, cz. 2, [w:] L. Finckel, S. Starzyński, *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*, cz. 1–2, Lwów, 3–417
[<https://polona.pl/item/historia-universytetu-lwowskiego,NDkxMDMz>] [dostęp online: 11.10.2023].
- Stinia Maria (2018): *Rozwój katedr i badań filologicznych z zakresu filologii klasycznej oraz germanistyki, romanistyki i anglistyki na uniwersytetach krakowskim i lwowskim w latach 1850–1918*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Literackie” 145 (2), 215–236.

Toczek Alfred (2013): *Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy (1860–1918)*, Kraków.

Widłak Stanisław (2000): *Stanisław Stroński (1882–1955)*, [w:] *Złota księga Wydziału Filologicznego*, red. J. Michalik, W. Walecki, Kraków, 272–282.

Zgon zasłużonego pedagoga (1905), „Nowości Ilustrowane” 49

[<https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/129112/edition/121396/content>] [dostęp online: 28.04.2024].

Spis ilustracji

1. Edward Porębowicz
[<https://polona.pl/item-view/c4a20073-671b-47b6-9fe5-46ecc47a03de?page=79>]
(domena publiczna)..... 363
2. Fragment wniosku Maksymiliana Kawczyńskiego o rozszerzenie jego habilitacji
na filologię romańską (1886)
DALO, z. 26, op. 5, spr. 776, k. 14.
https://glam.uni.wroc.pl/index.php?s=AUWR_UA_000_26_0_5_776_51595&view=single&p=16&browser=seadragon 364
3. Pierwsza strona indeksu Edwarda Porębowicza (1883)
DALO, z. 26, op. 5, spr. 1554, k. 1.
https://glam.uni.wroc.pl/index.php?s=AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=206&browser=seadragon 365
4. Odpis dyplomu doktorskiego Edwarda Porębowicza (1890)
DALO, z. 26, op. 5, spr. 1554, k. 55.
https://glam.uni.wroc.pl/index.php?s=AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=261&browser=seadragon 366
5. Powołanie Edwarda Porębowicza na szefa Sekcji Literatury, Muzyki i Teatru
w Ministerstwie Sztuki i Kultury (1919)
DALO, z. 26, op. 5, spr. 1554, k. 14.
https://glam.uni.wroc.pl/index.php?s=AUWR_UA_000_26_0_5_1544_56729&view=single&p=219&browser=seadragon 371
6. Grobowiec rodzinny Porębowiczów. Cmentarz Łyczakowski (pole 13, grób nr
295) (autorka zdjęcia Roksolana Holovata, 2024) 376
7. Kamienica, w której mieszkał Tadeusz Boy-Żeleński. Lwów, ul. P. Romanowicza
7, m. 4 (luty 1940) (obecnie ul. P. Saksahanskiego 7) (autorka zdjęcia Roksolana
Holovata, 2024) 379
8. Jerzy Kuryłowicz (Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego. Album Dwudziesto-
lecia Uniwersytetu Wrocławskiego imienia Bolesława Bieruta we Wrocławiu
1945–1965. Fotografie: sygn. 6/4, poz. 15, s. 11)..... 380